

K

118

KXOMDOR, AKOOSOM, OLSY WOSZODEIMBOL, 1090

6990

0

K
8

OEE Könyvtár
ÁII.EII. 2018

A

KOCSÁNYTALAN TÖLGY VESZEDELMÉRŐL

IRTA
KONDOR VILMOS

KÜLÖNLENVOMAT AZ ERDÉSZETI LAPOK 1907. ÉVI IX. FÜZETÉBŐL

1
A. k. 2476.

BUDAPEST, 1907

“PÁTRIA” IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI R.-T. NYOMÁSA

A
KÖCSÁNYTALAN TÖLGY
VESZÉDELMÉRŐL

ÉRT
KONDOR VILMOS

KÖRÖM ÉRTŐMŐK ÉS KÖRÖM ÉRTŐMŐK

1581

BUDAPEST 1907

KÖRÖM ÉRTŐMŐK ÉS KÖRÖM ÉRTŐMŐK

A közelmúlt erdőgazdasági eseményei közül — sajnálatos aktuálisságuknál fogva — különös fontossággal bírnak ránk nézve azok a mozgalmak, melyek a kocsánytalan tölgy térvesztésének kérdésével és a veszedelem elhárításának módjaival foglalkoznak.

Elsőnek Vadas Jenő főerdőtanácsos foglalkozott e kérdéssel, midőn 1900 év őszén az Országos Erdészeti Egyesület helyiségében tartott előadásában, az arra hivatott szakférfiu nyíltságával feltárta a helyzet komolyságát és megdönthetlen érvekkel támogatta személyes tapasztalásból merített abbeli meggyőződését, hogy a kocsánytalan tölgy tenyésztése körül nem járunk el kellő gondossággal, amennyiben azt a maga természetes termőhelyéről más, kevésbé értékes fajok kezdik mindjobban kiszorítani; s ezzel mintegy az aggodás szellemét idézte fel, mert ez a kérdés azóta állandóan foglalkoztatja a szakköröket és mind sűrűbben adnak kifejezést a gyakorlat emberei is annak a jogos óhajnak, hogy a baj terjedésének most már általános és tervszerűen keresztülvitt intézkedésekkel kellene útját állani.

Gesztes Lajos érsekuradalmi erdőmester szintén ezt a tárgyat választotta fejtegetései alapjául, midőn a Borsod-Gömör-Heves megyék Erd. Egyesületének múlt évi közgyűlésén tartott felolvasásában a tölgyesek kezelésénél tapasztalható visszasságokat bírálta éles kritikával; ő más

szempontból világította meg a kérdést és a megfelelőbb gazdálkodási elvek szükségességének hangsúlyozása mellett, igen értékes utmutatásokat szolgáltatott a tölgyesek helyes ápolásának gyakorlati keresztülvihetősége tekintetében.

A kiapadhatlanoknak vélt szlavóniai korosabb tölgyesek apadásáról is már ismételten adtak hirt a szaklapok; szinte megdöbbenően hatott reánk annak a hire, hogy tulajdonképpen már csak néhány évig telik a készletből és akkor „Európa tölgyfaraktára“ is kimerül.

Ezen aggodalomkeltő jelenségek behatása alatt óhajtok én is a kocsánytalan tölgy pusztulásának egyik okával foglalkozni, melynek hatását kocsánytalan tölgyeseink fokozatos ritkulásában szemléljük s ez nem más, mint *a meggondolatlanul és tulságosan, a lehetőség körülményeinek és a következményeknek mérlegelése nélkül alkalmazott cserhántás.*

A magánbirtokos, kinek mezőgazdasági birtoka nincs okszerűen kezelve, vagy nincs kellően instruálva, a mezőgazdaságnál beálló balsikereket és hiányokat bizonyos előszeretettel és következetességgel az erdőnek kieroszakolt jövedelmeivel igyekszik pótolni.

Rendszerint ez a nyitja azoknak a pusztításnak is beillő erdőhasználatoknak, melyeket lépten-nyomon észlelhetünk, de mert az erdőtörvény ilyen, minden előrelátást nélkülöző és a legsajátosabb önérdeket sértő esetek megakadályozásáról nem gondoskodhatott, érthető aggodalommal és a tehetetlenség kínos érzésével figyeljük azokat.

Itt egészen figyelmen kívül hagyom azokat az eseteket, midőn a magántulajdonos egy-egy favásárló ajánlatától elkábitva, belemegy a vágásra érett erdőnek olymértű kihasználásába, melylyel önmagát és közvetlen utódait néhány évtizedre is megfosztja az évi rendes fahasz-

nálatoktól, melyekre pedig a rendszeresen berendezett gazdaságnak okvetlenül szüksége van. Az épületek, hidak, kerítések stb. fenntartására szükséges épületfát, a csépléshez, a gazdasági cselédek részére szükséges tüzfát ugyanis egy komoly alapokra fektetett gazdaság sem nélkülözheti, de mert esetleg módjában lehet azt — talán még jutányosan is — valamely szomszédos birtokon beszerezhetni, ennél fogva az ilyen eljárást határozottan elítélni — nézetem szerint — nem lehet.

De már egészen más elbírálás alá esik az a könnyelműség, melylyel magánbirtokosaink nagy része az alig felcseperedett kocsánytalan tölgyfiatalost — a következőkre való tekintet nélkül — cserkéregtermelés céljából értékesíti.

A cserkéregtermelésre berendezett erdőnek főfeltétele ugyanis az ásványi anyagokban gazdag, porhanyós és üde talaj, mert csak ez képes *a már meglévő, terjedelmes gyökérrendszer abbéli fokozott működésének megfelelni, melylyel az a közte és a lombzat közt erőszakosan és ismételten megzavart természetes arányt a sarjak erőteljes fejlesztésével igyekszik helyrehozni*; igen valószínű, hogy a legtöbb birtokos ilyen esetben nem a növényiszervek megerősítését látja a sarjak erőteljes fejlődésében, amely előbb-utóbb a talaj teljes kimerülésére fog vezetni, hanem meglehet, hogy ezeket éppen a talaj kifogyhatatlanul jó összetételének fogja tulajdonítani; különösen ha módjában áll azt a magból keletkezett közeli fiatalosnak lassabb növéseivel összehasonlíthatni.

Köztudomásu dolog, hogy a legjobb talaj kimerülése is okvetlenül bekövetkezik, ha a sarjadzásra alkalmatlanná vált tuskók helyei ki nem pótoltnak s ennek következtében a napsugarak az okvetlenül szükségesnél nagyobb

mértékben érik a talajt; már pedig az is köztudomású tény, hogy nálunk — a nagyobb uradalmakat kivéve — a cserhántás útján kihasznált fiatalosoknak még a legjobb talaj mellett is természetsszerűleg keletkező hézagait nem szokás kipótolni, sőt még az sem ritka eset, hogy a kihasználás utáni második-harmadik évben a fiatalost már legeltetik is.

Ha már most figyelembe vesszük, hogy a tuskók sarjadzási képessége nem végnélküli és az elhalt tuskók száma a talajminőséggel fordított arányban folyton növekszik, minden elfogultság nélkül is elképzelhetjük azt a nagy veszedelmet, mely a kocsánytalan tölgy fennmaradását ezen oldalról is fenyegeti.

Fokozza a veszedelmet különösen az a szomorú tapasztalat, hogy a birtokosok az állaboknak a cserkéreg minőségére és mennyiségére legalkalmasabb vágáskorra való tekintet nélkül, a kocsánytalan tölgyfiatalosokat tulságosan korán, 6—10 éves korban használják ki, holott ekkor tudvalevőleg még a kéreg csersavtartalma minimális és a kezelési költség is aránylag nagyobb; de éppen ez mutatja, hogy mennyire ötletszerűen és csak a pillanatnyi haszon kilátása által befolyásolva támad az elhatározás az ilyen éretlen fiatalosok kihasználására. Ha még hozzávesszük, hogy a cserkéreg ára a különféle kivonatok és vegyileg előállított cserzőanyagok versenye folytán állandóan hanyatlik, viszont legujabban a tölgyfaárak soha nem remélt magasra szöktek, holott most még talán csak sejtelemszerűen él a nagyközönségben a tölgyfaanyagok közeli kimerülésének tudata, csak akkor tárul a maga valóságában és nagyságában szemeink elé a kocsánytalan tölgyet fenyegető veszedelem.

Némi fogalmat alkothatunk magunknak a cserhántás

utján kihasznált területek nagyságáról, ha megemlítem, hogy helyi érdekű vasutunk egyik állomásáról egy év lefolyása alatt 48 vasuti kocsi (mintegy 5500 métermázsa) cserkéreg szállított el.

Az erdő maga is nemzeti vagyont képvisel, de sokkal nagyobb mértékben kell nemzeti közkincsnek tekinteni az erdőtalajt, melynek rosszakaratból vagy tudatlanságból való czélszerűtlen és észszerűtlen kihasználása a késő utókor és egész vidékek károsodását jelenti; ennek megakadályozása pedig szintén állami feladatot képez s ez okból *a magánerdőket törvényszerű intézkedéssel legalább is annyira az állam felügyelete alá kell helyezni, hogy a gazdálkodási mód megválasztása a kir. erdőfelügyelőség beleegyezéséhez legyen kötve.*)*

A magánerdőknél tapasztalható ezen okszerűtlen gazdálkodás esetei azonban még más tekintetben — közvetve is — veszedelmesek; tapasztalásból állithatom ugyanis, hogy az állami kezelés alatt lévő kötött forgalmu birtokok ezidőszerinti haszonélvezőiben ilyen meggondolatlan használatok hasonló vágynyakat ébresztenek s ürügyet szolgáltatnak arra, hogy az üzemtervnek a tartamosság elvén megállapított rendelkezéseit a birtokos minden áron megváltoztatni igyekszik.

Többnyire a szomszédos magánerdőben manipuláló vállalkozó az, aki a volt urbéreseket figyelmezteti, hogy ezt vagy amazt a részét az erdőnek czélszerű volna kihasználni; mert ilyen kedvező alkalom az értékesítésre ezután már aligha kínálkozik; arról természetesen bölcsen hallgat, hogy tulajdonképpen az ő érdeke az, a már meglévő munka-

*) Alig hiszszük, hogy ez keresztülvihető volna a magánérdekek kielégítése jegyében álló korunkban. Szerk.

erőt egy helyen huzamosabb ideig foglalkoztatva, ezáltal az előállítási és szállítási költségeket apasztani.

Ilyen esetben nem akadály az sem, hogy az illető erdőrész esetleg még nagyon fiatal vagy már túlkoros is, mert utóbbi esetben a 30 éves tölgyfiatalos kérgét a jobb minőségű kéreg közé keveri, a fát pedig még mindig előnyösen, szőlőkarónak vagy bányafának dolgozza fel.

Talán nem lesz érdektelen itt közbevetőleg egy sajátos körülményről megemlékezni, amely bizonyára már másutt is előfordul; az állami kezelés alatt álló birtokok nagyrészen ugyanis leginkább két korfokozat van képviselve, még pedig az állami kezelés életbelépte óta létrejött fiatalosok és a 25—40 éves állabok, míg ellenben a 15—25 évesek többnyire hiányzanak; ennek az általános felfogásra jellemző oka pedig az, hogy sok birtokos az oktalanul, túlozva hiesztelt szigorú megszorításoktól való félelmében az erdőt már az erdőtörvény tárgyalása közben sietett derűre-borúra kihasználni.

Az erdőből kierőszakolható ilyen rejtett jövedelem felfedezése után az illető birtokosának rendszerint az a legfőbb gondja, hogy mielőbb alkalmas címet és ürügyet találjon a rendkívüli fahasználat indokolására; ha pedig nem talál, ami különben ritkán szokott megadni, mert alig akad község, ahol az urbéres közönség ne volna egy vagy más irányban rendkívüli kiadásokkal megterhelve, akkor teremt oly kényszerhelyzetet, amely a kivételes használat szükségességét plauzibilissé teszi.

Igy keletkezik a rendkívüli fahasználatok engedélyezésére irányuló számos kérvény, melyek az áldásos tartamosság fogalmát paródiává változtatják; s egyben elindul a ma már elmaradhatlan küldöttség is, hogy valódi vagy képzelt igazát hangoztatva, elviselhetlenül súlyos helyzetét a fórumok

egész sorozatán végig keseregje; sokszor a sikerre való minden kilátás nélkül csupán azért, hogy — közköltségen — egy-két ember hiúsága kielégíttessék. Ezen pedig — sajnos — nem lehet segíteni, mert egyik jellemző tünete a mai kornak és legfeljebb a birtokosok körében irányításra hivatott tényezőknél erélyesebb állásfoglalásával volna némileg korlátozható.

Ezek után áttérek egyikére azon teendőkhöz, melyek végeredményekben a kocsánytalan tölgy térvesztésének veszedelmét vannak hivatva ellensúlyozni s melynek sikere — az én nézetem szerint — csupán némi jóakarattól van feltételezve.

Amint tudjuk, hazánkban 1892 óta nem volt még teljes makktermés és ugylátszik kudarcot vallott az a régi tapasztalat, hogy a tölgy átlag minden 5—7 évben hoz egy teljes termést, mert 14 év óta részleges makktermés is legfeljebb három ízben volt; hogy mit jelent ez a tölgyvidék erdőbirtokaira, arról éppen azok a hézagos vágásterületek és hiányos fiatalosok tesznek szomorú tanúságot, melyeket a természet rendje szerint annak idejében kocsánytalan tölgygyel kellett volna kipótolni; most pedig a legjobb esetben — a talaj termőerejének megóvása céljából — ákáczzal vannak tarkítva, amely ilyen esetben természetesen csak átmeneti fanemnek tekintendő s mindenestre jobb a semminél, a kocsánytalan tölgyet azonban legalább is egy vágásfordulóra onnan már kiszorította.

Ámde a természetnek ezt a mulasztását előbb-utóbb helyre kell hoznia és csak rajtunk áll, hogy a legelső kedvező alkalmat, amely esetleg megint csak hosszabb idő múlva fog kínálkozni, a lehetőségig kihasználjuk. Nehogy tehát készületlenül találjon bennünket a legközelebbi jó makktermés, amely már ez évben is bekövetkez-

hetik, feltétlenül szükségesnek tartom, hogy erre az eshetőségre való tekintettel, *a legczélszerűbb teendőknél programmszerű megállapításával mintegy előre szervezkedjünk.*

A remélhető makktermés hozzávetőlegesen pontos meghatározhatóságának időpontja ugyanis olyan későre esik, hogy nagyobb szabású és tervszerűen végrehajtott erdősítési munkálatokról már alig lehet szó, miután az eredmény jórészt a makk épségétől függ, azt pedig legfeljebb szeptember hó második felében lehet megítélni.

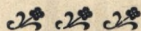
A jó makktermés kedvező alkalmának mennél teljesebb kiaknázása tehát csak úgy lehetséges, ha egyfelől a rendelkezésünkre álló készleteket, másfelől pedig a teljesítendő munkálatokat már előre és minél pontosabban ismerjük. Ennek kivihetősége — úgyhiszem — nem is ütközik akadályba, amennyiben mindezeket pl. egy-egy erdőfelügyelőségi kerületre nézve már augusztus hó folyamán — az érdekelt erdőtisztek közreműködésével — megtartandó értekezleten lehetne részletesen megállapítani.

Évégből a kezelő erdőtiszteknek az értekezletet megelőzőleg számba kellene venni mindazon birtokokat és birtokrészeket, ahol rendes termés esetén kocsánytalan tölgymakk gyűjthető, valamint azt is, hogy körülbelül mennyi lehet az értékesíthető terméshözlet és mi módon volna az legczélszerűbben megszerezhető; továbbá melyek azok a birtokok, ahol makktermésre — a még nem termőképes állabok miatt vagy más okból — egyáltalán nem lehet számítani és mekkora lehet azoknak tölgymakk szükséglete.

A tölgymakkszükséglet megállapításánál pedig különösen azt kellene figyelembe venni, hogy hol lehet a kocsánytalan tölgycsemeték nevelésére új csemetekerteket telepíteni, hol és mekkora terjedelmű vágásterületeket vagy fiatalosokat

kell kipótolni, hol lenne célszerű a legközelebbi vágás-területeket kocsánytalan tölgyekkel alátélepíteni és milyen intézkedésekre volna szükség, hogy a fölösleg egyrésze jövő tavaszig legyen eltartható; mindezen adatok egybe-hasonlítása és kölcsönös kicserélése által meg volna adva az érdeklődőknek a mód arra, hogy a kezelésük alatt lévő birtokok tölgyakk-fölöslegét minden további utánjárás nélkül, megfelelően értékesíthetnék, netaláni szükségletüket pedig megbízható helyről, könnyen és jutányosan beszerezhetnék.

Meg vagyok győződve, hogy ilyen praeventiv intézkedésekkel képesek lennénk a ritka makktermések okozta zavarokat jórészen helyrehozni és nyugodtabban nézhetnénk a makktermésben esetleg megint bekövetkező hosszabb szünet elé.

kell időben jól lennie észszerű a legközelebbi vad-
 területet kocsánytalan tölgyekkel áttelepíteni és minden
 tölgyesekre volna szükség, hogy a tölgyes egy-
 vályos legyen elvárható, minden átalakítás
 hasonlítás és kölcsönös kiegészítés által meg volna adva
 az erdőterület a mód arra, hogy a kezelések által levő
 erdők tölgyekkel tölgyeseket minden további
 nélkül megjelöljen értékesítésnek, belátni szilveszter
 pedig megjelölje helyét, könnyen és folyamatosan kezel-
 tők.

Még vagyok győződve, hogy ilyen irányú inté-
 zkedésekkel képezek tényleg a tölgyes tölgyesek ökosz-
 zisavarák, természetben helyrehozni és nyugodtabban nevel-
 tünk a tölgyesekben esélyes megint bővebbre hosszabb
 időre egy-egy pl. tölgyesben nemcsak a tölgyes
 igényelőségi kerületeire nézve már augusztus hó folyamán
 az az érdeklődés tölgyesekkel közelebbről meg-
 tántandó értékelésen lehetne részletes megállapítani.

Evégből a kezelő erdőterület tölgyeseket meg-
 előzőleg számba kellene venni mindazon birtokok és
 birtokrészeket, ahol rendszeres erdő-kezelés kocsány-
 talan tölgyekkel gyűjtendő, valamint azt is, hogy körülbelül
 mennyi lehet az értékesíthető tölgyesföldterület és ha módon
 volna az egyszerűsége megismerhető, hogy a tölgyesek
 azok a birtokok, ahol tölgyeseket nem lehet
 képesek állatokat tartani vagy más okból — egyáltalán nem
 lehet számítani és mekkora lehet azoknak tölgyesek
 szükséglete.

A tölgyesek szükséglet megállapításánál pedig különösen
 azt kellene figyelembe venni, hogy hol lehet a kocsány-
 talan tölgyeseket nevelésére új eseményekért lehet
 hol és mekkora területre meg kellene tartani a tölgyeseket

